

Мета: ознайомити учнів з життєвим шляхом, науковими досягненнями Степана Рудницького видатного кураїнського географа і картографа;
Розвивати історичне мислення, уміння і навички роботи з науково-популярною літературою, різними інформаційними технорлогіями;
Виховувати повагу до наукової праці, гордість за визначних вчених України; вшанувати пам'ять Степана Рудницького – основоположника української наукової географії, академіка АН УРСР.

Обладнання: портрет Степана Рудницького, вислови, література.

ХІД ЖУРНАЛУ

Вислів: "...Земля, що я її саме описав, навіть для чужих здається Одною з найкращих у світі. Для нас, українців, вона Найкраща між усіма, тому, що вона нам рідна мати. Коли всі українці, від найменшого до найбільшого До найбільшого, навчаться щиро та розумно її любити – Інакші, світлі часи настануть для України."
С.Рудницький

Вірш "Найкращій моїй Україні".
Вчитель: Ім'я академіка Степана Львовича Рудницького – фундатора української географії і першого географа України з широким європейським світоглядом довгий час було викреслене з наукового вжитку. Як і багатьох інших інтелектуалів України, чий внесок у світову духовну скарбницю вагомий і безсумнівний, його спіткала трагічна доля. Вчений-енциклопедист, поліглот, член багатьох європейських наукових товариств закінчив свій страдницький шлях безіменним в'язнем большевицького ГУЛАГу.

Формування С.Рудницького як вченого припадає на кінець ХІХ –початок ХХ століть. Його ставлення як українського географа здійснювалося в руслі дослідницької діяльності Наукового Товариства імені Шевченка – цієї справжньої всеукраїнської некоронованої академії наук, яка вивела плеяду вчених, що зробили гідний внесок у різні сфери загальнолюдського знання і культури.

Розквіт діяльності С.Рудницького – наукової і громадської – збігся із періодом могутнього піднесення національно-визвольних змагань українського народу за свою державну незалежність і самостійність.

Вірш "Найкращій моїй Україні ".

ПЕРША СТОРІНКА Сім'я Рудницьких

Учень: З великою любов'ю і пошаною сьогодні ми згадуємо вельмиповажну сім'ю Рудницьких.

Рід Рудницьких, який залишив в українській історії помітний слід, мав давнє коріння. Він відомий уже в ХУІІст. з часів діяльності о.Лева Рудницького –єпископа Луцького. З покоління в покоління рудницькі несли до людей світло духовності й просвітництва через священицьку традицію.

Учениця: 3 грудня 1877р. народився Степан Рудницький у м.Перемишлі (тепер на території польщі).

Батько, Лев Денисович Рудницький з давньої української священицької родини –гімназійний вчитель географії, історії та німецької мови. Мати, Емілія – з священицької родини Тамборських вірменського походження. В сім’ї рудницьких виховувалось четверо діткей.

Старший син – Лев Рудницький (1875-1930 рр.) – юрист

Відомий культурний і науковий працівник Лемківщини.

Молодший син – Юрій Рудницький (1884-1937 рр.) закінчив Українську академічну гімназію у Львові та Грацький університет в австрії і став вчителем німецької та класичних мов у Львівській академічній гімназії. У 1929 р. одержав звання професора. Для широкої громадськості він знаний як письменник, що писав на історичну тематику під псевдонімом Юліан Опільський. Його повісті та оповідання “Іду на вас”, “Ідоли падуть”, “Сумерк”, “За козацьким хлібом” та інші й у наш час користуються великою популярністю. Відомі його деякі віршові твори.

Учениця (читає вірш Ю.Рудницького, 1902 р.)

Що се життя? Життя – се нива,
Що навесну квітками вкрита
Ясніє; се любов щаслива,
Лучами сонця ісповита.
Смерте! Весною тільки й щастя мого:
Любов нужденне життя украшає,
А прийде осінь, з всього щастя того
Зів’яле билля вихор розвіває....
Тож коли прийде день розпуки
Та щезне сон любові прекрасний,
Возьми мене в холодні руки
Та зморозни той жар нещасний.

Учень: Наймсолодша дочка – Софія рудницька (1885-1956 рр.) – майбутньому піоністка, педагог. Рано вийшла заміж за професора Львівського університету станіслава Дністрянського, який згодом був обраний академіком всеукраїнської академії наук. Софія Дністрянська закінчила Львівську консерваторію та Відкенську музичну академію. З 1913р. вона зайнялася педагогічною діяльністю, засеувала ряд власних музичних шкіл (Відень, Ужгород). Виступала з концертами фортепіанної музики разом з О.Нижанківським, О.Мишугою та ін. Написала десятки статей на актуальні музичні теми, зокрема про М. Лисенка, С.Людкевича, здійснювала переклади з іноземних мов.

ДРУГА СТОРІНКА

Біографічна

Учень: В 1887р. Степан навчався в Тернопільській класичній гімназії тут пройшов курс

1-111 класів, далі продовжив освіту у Другій гімназії 1У-У111 класів у Львові де склав іспит на атестат зрілості з відзнакою. Далі продовжував навчання на філософському факультеті Львівського університету, як звичайний (стаціонарний) слухач.

Ще будучи студентом С.Рудницький залишається круглим сиротою. Спочатку, в 1896 р., помирає мати, а через два роки в 1898р. і батько. Всі діти здобули освіту і внесли вагомий вклад в українське національне відродження.

В 1899р. він склав так званий професорський іспит і здобув право навчати географію та історію українською, німецькою та польською мовами викладання.

Учениця: Скрутні матеріальні умови раніше змусили С.Рудницького самостійно заробляти собі на прожиток. У 1900р. він працює іспитовим заступником учителя у львівських гімназіях, згодом стає дійсним учителем, в 1902 р. викладає в реальній школі м.Тернополя, а в 1904р. одержав титул професора.

Ще будучи студентом, С.Рудницький під враженням від лекцій професора М.Грушевського захоплюється історією. Ерудиція професора, вміння ділитися зі студентами знаннями і досвідом, методичне керівництво роботою в архівах, залучення їх до активної роботи в рамках наукового семінару, а далі і в Наукове Товариство імені Шевченка (НТШ) були благодатним ґрунтом для формування С.Рудницького як науковця.

Учень: Навчання в університеті, вчителювання в школах, гімназіях та інтенсивна наукова робота приносить перше визнання: 23 березня 1901 р. С.Рудницький стає дійсним членом НТШ. У 1902 р. він одружився з Сибіллою Шенкер, котра стала вірною супутницею його життя.

У 1904 р. для поглиблення знань з геоморфології та геології С.Рудницький їде за кордон, головним чином до Відня. Тут він бере участь у студіях і польових експедиціях Інституту географії в А.Пенка та Геологічного інституту в В.Уліга. Здійснює самостійні екскурсії (переважно піші) по багатьох країнах Західної Європи. На цей час він стає повністю сформованим спеціалістом, готовим до виконання самостійних солідних наукових досліджень. Починаючи з 1904 р., С.Рудницький збирає матеріали до курсу географії України, присвятивши цьому задумові п'ять років наполегливої праці.

Учень: Починаючи з 1907 і до 1919 року С.Рудницький був співредактором збірників математично-природописно-лікарської секції НТШ. З 1908 р. він працює у Львівському університеті на кафедрі географії, де викладає географію українською мовою У 1912 р. видає краєзнавчо-бібліографічні розвідки про Галичину й Буковину німецькою мовою та статтю про Чорне й Балтійське море. У 1914 р. С.Рудницького як уже відомого вченого обирають членом кураторії Національного музею у Львові, який на той час став одним із важливих центрів становлення української культури.

Учениця: 23 липня 1919 р. польська окупаційна влада звільнила С.Рудницького з університету. Під загрозою подальших репресій він був змушений залишити Львів. У 1920 р. його запрошують у Кам'янець-Подільський український університет, а згодом у Відень викладати економічну географію в Академії світової торгівлі.

Перебуваючи у Відні, С.Рудницький докладно зусиль до створення там Українського вільного університету, в якому став першим деканом філософського факультету. Після переведення університету з Відня у Прагу він працює в ньому ординарним професором географії. Крім того, у Празі С.Рудницький викладає географію у Високому педагогічному інституті імені м.Драгоманова, позаштатно читає географію Східної Європи у Карловому університеті, працює членом-співробітником у Державному

геологічному інституті. І весь час плідно займається науковою роботою.

Учениця: У жовтні 1926 р. С.Рудницький повернувся в Україну. Спочатку працював на посаді професора в геодезичному й землеустрійному інституті в Харкові. Водночас був керівником секції географії і картографії науково-дослідної кафедри географії і антропології Харківського інституту народної освіти, колишнього Харківського університету. З жовтня 1927 до березня 1933 року очолював Український науково-дослідний інститут географії і картографії, який сам створив. Учений повернувся в Україну, щоб працювати в галузі географічного українознавства. У 1929 р. С.Рудницького одностайно обрано академіком Всеукраїнської академії наук. Тут йому доручено керівництво Кафедрою географії, Комісією краєзнавства та Музеєм антропології і етнографії ім.Ф.Вовка.

Неприхильно зустріли С.Рудницького й в Академії наук. Його приїзд викликав упереджене ставлення з боку академіка С.Єфремова, який назвав С.Рудницького “більшовицьким підхалимом”, запевнивши, що таким не місце в Академії. Очолювати інститут за таких умов було надзвичайно важко. Тому вчений у розпачі кілька разів просив звільнити його з посади директора Інституту географії та картографії, але відставку не приймали.

Учень: Титанічна праця С.Рудницького була перервана його арештом 21 березня 1933р. Пройшов застінки, допити і слідства енкаведистських в’язниць. За рішенням трійки ДПУ УСРР від 29 вересня 1933р. за ст.54-4-6 КК УСРР ув’язнений на п’ять років позбавлення волі.

30 жовтня 1933 року його відправили спецконвоєм у Свірлаг, пізніше- на Соловки. А 3 листопада 1937 року Степана Рудницького –академік, географ і в’язень ГУЛАГу розстріляний за вироком особливої трійки УНКВД Ленінградської області.

Долі дітей С.Рудницького Лева та Ірини, що прибули з ним у Харків, були не менш трагічними. Після арешту батька їх виселили із Харкова. До війни вони жили у Воронежі, де, мабуть, і загинули під час війни.

ТРЕТЯ СТОРІНКА

Діяльність Степана Рудницького

Учениця: Діяльність С.Рудницького як ученого надзвичайно різноманітна, за своє життя він опублікував понад 150 праць. Підсумовуючи внесок С.Рудницького в розвиток та організацію української науки й освіти, назвемо найважливіші його заслуги. Отже, Степан Рудницький – заклав наукові основи новітньої української географічної науки: визначив об’єкт географії – Землю та її поверхню, місце у системі наук (зачислив її до природничих наук), обґрунтував структуру географії (розділив усю систему географічних наук на загальну та описову географію), вказав на існування географічних законів: “Нинішня географія” (1905); “Завдання географічної науки на українських землях” (1927); “Землезнання як самостійна природнича наука” (1927);

Учень: Створив наукові основи географічного українознавства, зокрема окреслив межі української національної території, вивчив проблеми демогеографії України, розкрив географічне місце України в Євразії І світі: “Коротка географія України” (Ч.1. “Фізична географія”, Ч.2. “Антропогеографія”); “Основи землезнання України”, “Проблеми географії України”, “Україна і українці”.

Ученицяб Обґрунтував основи політичної географії України та її геополітики, а також військової географії: “Україна з прлітико-географічного погляду” (1916); “До політичної географії України” (1916); “Військова географія східного фронту” (1914)...

Учень: Розкрив наукову геоморфологію окремих територій України (Карпат, Закарпаття, Поділля, Дніпровського басейну) та Східної Європи: “Знадоби до морфології карпатського сточища Дністра”(1905); “Знадоби до морфольогії підкарпатського сточища Дністра” (1907); “Знадоби до морфольогії подільського сточища Дністра” (1914)...

Учениця: Створив комплексні характеристики окремих регіонів України, українських етнічних земель – Галичини, Західної Волині, Холмщини, Підляшшя, української Бессарабії: “Галичина і соборна Україна”(1921); “Холмщина” (1916); “Підляшшя” (1916); “Бессарабія”(1920).

Учень: Заклав науково-методичні основи української картографії, розгорнув видання українномовних карт України, світу і частин світу: Карта півкуль Західної і Східної (1907); Стінна фізична карта України (1918); Стінна фізична карта Європи(1919)...

Учениця: Розробив теоретичні основи розвитку географічної освіти і краєзнавства, видав ряд навчальних посібників для школи: “Кілька гадок про географічні екскурсії в середніх школах” (1905); “Україна –наш рідний край” (1917, 1920); “Початкова географія для народних шкіл” (1919); “Оборона краю і навчання географії” (1927)...

Учень: Започаткував дослідження географічної термінології та власних географічних назв: “Начерк географічної термінології” (1908); “Декілька слів з географічної топонмастики і транслітерації чужомовних географічних назв на українських мапах” (1930)...

Учениця: Вперше дав українському читачеві географічні відомості про Антарктиду (1904), один з перших здійснив природно-географічне районування України (1923);

Здійснив велику науково-організаторську, просвітницьку і про пагандистську діяльність: крім організації УВУ та УНДІГК, він відроджував Українське географічне товариство у Харкові, організував видання “Записок УНДІГК” (вийшло два випуски), був членом редколегії УРЕ....

Учень: У травні 1965р. С.Л.Рудницького реабілітовано. Так довго замовчуване ім’я світової слави українського географа повернуто науці й суспільству. Праці академіка С.Рудницького вже вийшли друком окремими книгами у Львові за редакцією доц.Павла Штойка, побачив світ том епістолярної спадщини вченого (упорядник П.Штойко), має вийти ще одна книга з працями С.Рудницького . Попереду – повне вивчення й глибоке дослідження наукового доробку вченого.